

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΛΟΓΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΙΔΡΥΤΗΣ : ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΟΣ ΠΡΩΤΟΣ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ – ΙΟΥΝΙΟΣ
1952

Ε.Υ.Δ. επεφ. Κ.τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

από προσωπικές συμπάθειες κι' αντιπάθειες. "Όμως τίποτα δέν κατάφεραν κι' ή-ταν φυσικό. Σίγουρη γιά τόν έαυτό Της δέν ένοιωθε τήν ανάγκη νά τονώσει τό κύρος Της παρασταινοντας τή δύσκολη και τήν αούστηρή. Ή εύκολια Της στόν Έπαινο πήγαζε από άληθινή στοργή και ανθρώπινη κατανόηση κι' όχι από έπιπόλαιη άκρυσία. Και τό κοινό τώνοιωθε άλάθητα αυτό.

Ποτέ μυαλό έτσι καλά ώργανωμένο και πέννα έτσι τεχνίτρα δέν συνυπάρξαν σέ μιá τόσο έντονη προσωπικότητα έτσι άρμονικά με μιá τόσο πλατειά ψυχή και μιá τόσο μεγάλη καρδιά.

Σ' ένα άρθρο της τοϋ 1934 που με άφοροϋσε έβρισκε πώς δικαίωνα παλιότερες εϋνοϊκές προβλέψεις της πουχαν έπικριθεί τότε σ'α' πρόωρες και συνέχιζε μ' αϋτή τήν τόσο χαρακτηριστική φράση: «Κανείς δέν μπορεί νά με κατακρίνη γιατί μισώ τήν άρνησι έκ φύσεως και έξ ιδιοσυγκρασίας και γιατί έμπνέομαι πάντα σέ όσα γράφω από μιá καλή πίστι και μιá καλλιτεχνική αίσιοδοξία».

Αϋτή ή καλλιτεχνική αίσιοδοξία γαλούχησε σ'άν άληθινό μητρικό γάλα τή νεοελληνική μουσική σ' όλες της τις έκδηλώσεις κι' είναι άνυπολόγιστο τό πόσα χρωστάει ή μουσική μας προκοπή στη Σοφία Σπανούδη.

* * *

ΧΡΙΣΤΙΑΝΗ με βαθειά πίστη κι' άσκητική άρετή στάθηκε ύπόδειγμα όχι ήθικης πιά μά άληθινού πουριτανισμού στόν ιδιωτικό της βίο.

Γυναίκα, σύζυγος και μητέρα άνεπίληπτη, καμμιά παρεκτροπή δέν επέτρεψε στόν έαυτό Της.

Γιά τούς άλλους όμως ήταν γεμάτη επείκεια και καλωσύνη. Τά ανθρώπινα έλαττώματα, όσο μεγάλα κι' αντίθετα πρός τήν ιδιοσυγκρασία Της κι' άν ήταν, άφιναν άνέγγιχτη τήν καλλιτεχνική Της πίστη στην άξία τών ανθρώπων και τήν άσβεστη στοργή Της σ' αϋτήν.

'Αμερόληπτη κι' άνεπηρέαστη στεκόταν πάντα πάνω από τις φαγωμάρες και τά μίσση που ύπήρχαν άνάμεσα σέ καλλιτέχνες που άγαποϋσε και τιμοϋσε. "Αν αϋτούς τούς χώριζαν άντιζηλιές, έχθρες και διαφορές,

'Εκείνη κανενός τό μέρος δέν Έπαιρνε έναντι στόν άλλον και τούς κρατοϋσε πάντα ένωμένους και τιμημένους μέσα στη μεγάλη Της καρδιά.

* * *

ΕΛΛΗΝΙΔΑ από τήν πιό στενή ως τήν πιό πλατειά πνευματική σημασία αϋτής της ιδιότητας, συγκέντρωνέ, στόν πιό άρμονικό συνδυασμό, τή μεσογειακή φλόγα, τό δυτικό ραφινάρισμα και τήν άνατολική θρησκευτική κατάνυξη.

Γνώση, μόρφωση, πολιτισμός, φλογερός άθρομητισμός, ψυχική δύναμη, γλαφυρή πέννα, άλάθητο ένστικτο, όλα αϋτά που χαρακτηρίζαν τή Σοφία Σπανούδη ήταν δοσμένα όλόψυχα στην ύπηρεσία της 'Ελλάδας, στους έθνικούς άγώνες της και στα άντάξια παιδιά της.

Τίποτα γιά τόν έαυτό της κι' όλα γιά τούς άλλους. Καθηλωμένη στο γραφείο της πύργωνε χειρόγραφα που μετάγγιζαν στις ψυχές είτε τή ζεστασία της στοργικής άναγνώρισης, είτε τήν άγάπη γιά τά μεγάλα και τά ώραία, είτε τήν ήθικη έξύψωση και τήν πολιτιστική καλλιέργεια είτε άκόμα και τήν άνακούφιση με τό χτύπημα κάποιου κακού. Κι' όταν δέν ήταν εκεί, κάπου θάτρεχε ν' άνοιξει ένα δρόμο, νά βρει μιá θέση, νά δημιουργήσει μιá δυνατότητα, γιά κάποια άφανέρωτη, άτυχη ή κνηνημένη άξία.

* * *

'Η Σοφία Σπανούδη δέν ύπάρχει πιά.

'Η στοργική μάνα, ή άνάρετη χριστιανή, ή φωτεινή Έλληνίδα μας έφυγε.

Φίλησα εύλαβικά τό λίγο χώμα που έρριξα πάνω στο λείψανό Της κι ένοιωσα πόσο άνεπανόρθωτος μάς ήταν ο χαμός Της.

"Όμως ή προσφορά Της θά μείνει άκατάλυτη όπως κάθε άληθινό ελληνικό κι' οί ζωτικοί χυμοί της φλογερής ψυχής Της θά μεταγγίζονται από γενεά σέ γενεά.

Μάς έμαθε νάμαστε αίσιοδοξοι και νά μισοϋμε τήν άρνηση.

Σ' εύχαριστοϋμε, Μάνα, γιά τό θεϊκό σου διδάγμα κι' άμποτες ν' άξιώθοϋμε όλοι νά Σοϋ μοιάσοϋμε. "Έτσι θά μείνης γιά πάντα κοντά μας.

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΖΩΡΑΣ

* * *

ΣΤΗ ΣΟΦΙΑ Κ. ΣΠΑΝΟΥΔΗ

Σκόβω εύλαβικά γιά νά άποτίσω φόρο φίλιας, έκτίμησης και εύγνωμοσύνης πρός τήν μεγάλη Έλληνίδα που ή άπώλειά της άφηκε άνεπανόρθωτο κενό μεταξύ μας...

Και είτανε μεγάλη γιά τά άνώτερα πνευματικά προσόντα που τις χάρισε ή Φύ-

ση, είτανε μεγάλη γιά τή μεγάλη της ψυχή και τά μεγαλόπνοά της όνειρα, μεγάλη γιά τήν έμπνευσμένη της προσήλωση στα άνώτατα ιδανικά του γένους και της τέχνης...

Μουσικός, μουσικοκριτικός μά και σπά-

νίας (κανότητας δημοσιογράφος, γιατί κανένας τομέας τῆς νεοελληνικῆς σκέψης δὲν τὴν ἀφῆκε ἀδιάφορη, γιὰ πολλὰς δεκαετίες φώτισε, συγκίνησε, σαγήνεψε, αἰχμαλώτισε τοὺς ἀναγνώστες τῆς μετὰ τὴν ἀφθαστὴ γλαφυρότητα τῶν γραπτῶν τῆς, μετὰ τὴ γνωστὴ «μελίρρυτη» πέννα τῆς καὶ τὸ γνωστὸ «χειμαρρῶδες» ὕφος τῆς. Κι ἂν κάποτε ἡ ὑπερβολὴ πρόδιδε τίς προθέσεις τῆς, αὐτὸ τὸ ὠφείλε στοὺς ἀκατάσχετους ἐνθουσιασμοὺς, στὸ ἀφάνταστο θάρρος τῆς γνώμης τῆς ποὺ πλημμυροῦσαν τὴν ψυχὴ τῆς, μὰ καὶ στὴ μεγάλη τῆς καρδιά ποὺ πάντα στοργικὰ ἔσκυβε γιὰ ν' ἀκούσει τὰ πάντα καὶ τοὺς πάντες με σκοπὸ ἢ καὶ καθῆκον νὰ σταλάξει μετὰ τὸ λόγο στοὺς τυχόν ἀδικημένους ἀπὸ τὴ μοῖρα ἢ τοὺς ἀνθρώπους λίγο βάλαμο, ἔτσι, γιατί τῷθελε, ἀπὸ δικὴ τῆς κρίση, ἀπὸ συμπόνια...

Γιὰ μᾶς τοὺς μουσικοὺς ἡ Σοφία Σπανοῦδη, ὡς κριτικὸς, θὰ μείνει σταθμὸς μέσα σὲ μιὰ ἐποχὴ μεστὴ ἀπὸ ἀλληλοσυγκρουόμενες ἀντιλήψεις καὶ προσπάθειες, μὰ καὶ παράδειγμα ἀνώτερης διαίσθησης, θαρραλέας μαχητικότητος καὶ θερμῆς συνηγορίας σὲ περίοδο ἀξεδιάλυτων ἀκόμη

αισθητικῶν ἀπόψεων καὶ τάσεων...

Γιὰ μένα, βουτίζει ἀκόμη στ' αὐτιά μου τὸ «Γιῶργο μου, τί γράφεις τώρα;» ποὺ μοῦ βροντοφωνοῦσε μετὰ τὴ θρυλικὴ βροντερὴ φωνὴ τῆς σὲ κάθε συνάντησή μας καὶ ποὺ με συνέπαιρνε κατάκαρδα σὰν ἀρχαγγελικὴ σάλπιγγα, σὰν ἀρχαγγελικὸ πρόσταγμα...

Ἄλλοι θὰ γράψουν ἴσως ἐκτενέστερα γιατί τὴ γνώρισαν καλύτερα, μὰ ἡ λιγόλογη τούτη προσφορὰ μου στὴ μνήμη τῆς ἂς μαρτυρήσει τὴ μύχια θλίψη μου γιὰ τὴν αἰώνια πιά σιγὴ τῆς...

«Σοφία, τὸ κομμάτι γῆς ποὺ σὲ σκεπάζει τώρα ἂς εἶναι ἐλαφρὸ καὶ κεῖ πέρα ψηλά ἀπ' ὅπου ἴσως μᾶς θωρεῖς μένε ἤσυχη καὶ βέβαιη πῶς, ὄλοι, μεγαλύτεροι καὶ νεώτεροι, παρούσα καὶ μέλλουσα γενεά, δημιουργοὶ καὶ ἐρμηνευτές, γνωστοὶ καὶ ἀγνωστοὶ, θὰ προσπαθήσουμε νὰ φανοῦμε ἀντάξιοι τῶν προσδοκιῶν σου ποὺ με τόση εὐγλωττία διαλάλησες καὶ διατύπωσες γιὰ τὴ Νεοελληνικὴ Μουσικὴ Τέχνη ποὺ εἶτανε ἀπὸ τίς πιὸ βαθεῖες, τίς πιὸ προσφιλεῖς, τίς πιὸ γλυκὲς ἐνοράσεις σου!...»

Γ. ΠΟΝΗΡΙΑΔΗΣ

* * *

Ἡ ΓΕΝΝΑΙΟΔΩΡΗ ΚΑΡΔΙΑ

Δὲν ἦταν μόνο ἡ πρώτη γυναικεῖα πέννα ποὺ μ' εὐκολία τόση κι' ἀπλότητα πετοῦσε πάνω στὸ χαρτί τοὺς χειμάρρους τῆς πνευματικότητος, τῆς ποιήσεως, τοῦ λυρισμοῦ. Ἦταν ἡ γενναιοδωρὴ καρδιά, ἡ ἐμψυχώτρια, ποὺ μᾶς μάζεψε ὄλους γύρω τῆς, μᾶς πρόσεχε, ἀκουγε τοὺς καῦμούς μας—τόσους καῦμούς! — καὶ ἀγγιζοντάς μας μετὰ τὸ μαγικὸ ραβδί τῆς ἀλάνθαστης καλλιτεχνικῆς τῆς διαίσθησης, κατόρθωνε νὰ ξεπηδᾷ μπροστά μας ὁ καλύτερος ἑαυτὸς μας.

Ἦξερε νὰ βλέπη καὶ ν' ἀκούη, νὰ δραματίζεται καὶ νὰ προφητεύη, νὰ ἐνθουσιάζεται καὶ νὰ συγχωρῇ, νὰ ἐμφυσᾷ μέσα μας τὴν ἱερὴ πνοὴ τῆς δημιουργίας, ἀνάβοντας στὸ σκοτεινὸ ἐρημοκλήσι τῆς ψυχῆς μας τὸ καντηλάκι τὸ ἀκοίμητο τῆς Τέχνης. Ἦταν ἡ

Μάνα μας, ἡ μεγαλόψυχη κι' ἡ μεγαλόπνοη μάνα τοῦ καθενὸς μας.

Μαζὶ τῆς φεύγει καὶ μιὰ μεστὴ σελίδα Ἱστορίας ποὺ γιὰ δεκάδες χρόνια τὴν ἔγραφε καί, χαράζοντάς τὴν γράμμα με γράμμα, ἔδινε ὅ,τι ὠραιότερο, εὐγενέστερο, αἰσθαντικώτερο, πνευματικώτερο, ὅ,τι πιὸ ἐμπνευσμένο εἶχε ἡ ἐποχὴ μας.

Ὅπου καὶ νὰ στρέψουμε τὰ μάτια μας, τὴν βλέπουμε ὀλοζώντανη μοροστά μας: στὸ σπῆτι τῆς ὅπου ἐξακολουθεῖ νὰ τὸ γεμίζει καὶ μετὰ τὴ σκιά ἀκόμα τῆς προσωπικότητάς τῆς, στίς ἐφημερίδες ὅπου φωνάζουν πάντα τὰ ἄρθρα τῆς, στίς αἴθουσες συναυλιῶν ὅπου περιμέναμε νὰ πάρη τὴ θέση τῆς γιὰ ν' ἀρχίσουμε. Ἦταν κ' ἐμμεῖς πάντα κοντὰ μας.

ΜΑΡΙΑ ΧΑΙΡΟΓΙΩΡΓΟΥ

